

PROGRAM TRANZICIJE I ZBRINJAVANJA OTPUŠTENOG PERSONALA U MO I OS BiH "PERSPEKTIVA"

U p u t s t v o

za popunjavanje obrasca Prijedlog projekta za pomoć pri reintegraciji (RAPP)

Program tranzicije i zbrinjavanja otpuštenog personala MO i OS BiH "Perspektiva" razvija se sa dugoročnom namjenom, sa ciljem da osigura kvalitetno zbrinjavanje personala otpuštenog iz profesionalne vojne službe zbog isteka i nemogućnosti produženja profesionalnog ugovora po članu 101. stav 1. Zakona o službi u OS BiH, a u skladu sa članom 173. stav a), c) i d) istog Zakona, odnosno proglašenog prekobrojnim tokom reforme institucija odbrane ili reorganizacije i smanjenja brojnog stanja.

Ovim programom se osigurava jedinstvena institucionalna podrška svih nivoa vlasti, nevladinog sektora i potencijalnih donatora, otpuštenom personalu, čime se pozitivno utiče na povećanje interesiranja za vojni poziv kod mlade populacije.

Program "Perspektiva" predstavlja dio socijalnog programa kojim se rješavaju problemi reintegracije u civilni život navedenih kategorija otpuštenih pripadnika institucija odbrane BiH.

Program „Perspektiva” je otpuštenom personalu na raspolaganju tokom cijelog perioda tranzicije: od trenutka prijema naredbe/obavještenja o otpustu do ostvarenja druge karijere u civilnom okruženju.

Otpuštenom personalu se omogućuje savjetodavna, edukacijska i druga stručna podrška i pomoć definirana Programom.

Najvažniji aspekt Programa, njegovog koncepta i metodologije, je **individualni pristup**. Cilj je izraditi ekonomske programe koji najbolje odgovaraju kvalifikacijama, mogućnostima, iskustvu i željama svakog korisnika.

Zbog toga se osoblje centara za regrutiranje i tranziciju (CRT-a) sastaje sa svakim registriranim korisnikom pojedinačno, obično u njihovim domovima, gazdinstvima ili na radnom mjestu, kako bi se detaljno i lično upoznali sa ekonomskim projektima ovih osoba. Možda će biti potrebno održati nekoliko takvih savjetodavnih sastanaka prije nego što se osoblje CRT-a i korisnik Projekta dogovore i definiraju optimalne ekonomske parametre svakog pojedinačnog Projekta za pomoć pri reintegraciji (ili tzv. RAPP).

Nakon postizanja dogovora, osoblje CRT-a priprema konačni prijedlog svakog pojedinačnog Projekta za pomoć pri reintegraciji (RAPP). Ovaj dokument sadrži ključne informacije o Projektu, uključujući:

- Osnovne informacije o korisniku,
- Kratak opis kvalifikacija, iskustava i resursa korisnika,
- Objašnjenje predloženog ekonomskog projekta, uključujući jednostavne finansijske projekcije u kratkoročnom periodu i objašnjenje održivosti u dužem periodu i
- Opis potrebne pomoći i na koji način ova pomoć može doprinijeti ekonomskom projektu.

ODJELJAK A

(1) Naziv projekta: Ovaj naziv ima dvostruku namjenu: da ukaže na razlike između projekata (zato su kreativnost i specifičnosti korisne) i da prenese u kratkom vremenu prirodu projekta (informacije o vrsti projekta su korisne). Potrebno je da razlikujemo projekte, zato vas molimo da budete kreativni i da date različite i uočljive nazive (ne samo „pčelarstvo“ ili „kultivator“). Razmotrite nazive koji vjernije odražavaju suštinu projekta: „Kultivator za šljivik“, „Steona junica za proizvodnju sira“ ili „Autopraonica blizu skijališta“.

(2) Fotografije: Potrebno je napraviti fotografije za svaki pojedinačni RAPP projekat. One će ukazati na uvjete neophodne za svaki projekt (naprimjer: zemljište, štala ili radionica). Fotografija će, također, poslužiti kao sredstvo internog nadzora/monitoringa kojim se potvrđuje da je osoblje posjetilo korisnika i okončalo procjenu.

(3) Status registracije: Potrebno je da ispunite ove kvadratiće kada bude izvršena poslovna registracija ili kada podnosilac zatraži našu pomoć (nadoknadu eventualnih taksi) za registraciju u naredna tri mjeseca. Ako ne ispunite kvadratić, to je znak da poslovna registracija nije izvršena i da se ne planira obaviti u naredna tri mjeseca.

(4) Klaster: Neki od ovih su posve razumljivi, ali molimo vas da provjerite „veze sa postojećom kompanijom/kooperativom/ustanovom“ - gdje god postoji takva veza, a odnosi se na RAPP projekat. Tako, ako mi osiguravamo kravu za mužu i korisnik ima ugovor (ili čvrsto uspostavljen i redovan dogovor) da prodaje mlijeko u obližnjoj mljekari, označite ovaj kvadratić; ako je korisnik dobio lokaciju od općine radi postavljanja kioska, a mi osiguravamo kiosk, označite rubriku; ako predlažete samozapošljavanje i korisnik već ima spremne ugovore sa jednim ili više klijenata - kompanija, označite kvadratić. Važno je da ova informacija bude zabilježena, jer takve veze promoviraju profit i održivost ekonomskih projekata.

(5) Korisnici:

- (a) Direktni korisnici se pozivaju na pojedinačne projekte i radi kojih je ovaj projekat izrađen. U prazno polje se stavlja broj jedan, osim kada se dva ili više pojedinačnih korisnika udružuju radi doprinosa jednom jedinstvenom projektu ili se radi o „zajedničkom ulaganju“ /'joint venture'/.
- (b) Indirektni korisnici uključuju primarno izdržavane osobe, kao i ostale članove domaćinstva, ali mogu, također, uključivati i zaposlene osobe koje mogu imati koristi od proširenja poslovanja i osnivanja nove poslovne djelatnosti –

„biznisa“, i kada je moguće, i poslodavce koje će imati koristi od pristupa boljim sredstvima ili opremi na osnovu ovog projekta. Kada dodate korisnike koji ne spadaju u članove porodice, molimo vas da to kratko zabilježite u odjeljku B ili C.

(6) Raspoloživi iznos: Ovaj iznos treba direktno preuzeti iz tabele o finansijskim kriterijima bez izmjena. Rezultati finansijskih kriterija predstavljaju smjernicu, ali osoblje CRT-a može preporučiti projekte koji su vrednovani u iznosu manjem ili većem od naznačenog, zavisno od potreba korisnika i pojedinačnog projekta.

(7) Korisnički doprinos: Ponekad korisnici odaberu da daju doprinos u gotovom novcu za projekat kako bi se izvršila obimnija kupovina u odnosu na onu koja je moguća sa sredstvima „Perspektiva“ programa. Ovaj doprinos nije neophodan. Iznos doprinosa treba da bude rezultat savjetovanja između osoblja CRT-a i korisnika. Premda su doprinosi korisnika pozitivni, u smislu da iskazuju interes korisnika i opredijeljenost za projekte, osoblje CRT-a treba da bude oprezno kada korisnici programa žele da daju vlastiti doprinos koji će ih finansijski ugroziti (npr. tako što će posuditi novac uz plaćanje visokih kamata i sl.). Shodno tome, kada se radi o većim iznosima (iznad 400 KM ili čak manjim, ali ipak značajnim u odnosu na finansijski status programa), osoblje CRT-a treba ukratko da objasni kako korisnik može dati doprinos i zašto se to preporučuje uprkos velikom trošku za korisnika programa.

(8) Ostali doprinosi (izvan „Perspektive“): Treba uključiti svaki drugi doprinos od organizacija (vladinih i nevladinih) koje mogu doprinijeti pokrivanju troškova opisanih u RAPP projektu. Ako korisnik dobiva doprinose koji se ne koriste za kupovinu stavki koje su uključene u projekat, već se odnose na aktivnosti povezane sa sticanjem dohotka, iste treba opisati u odjeljku B ili C.

(9) Dodatni „Perspektiva“ doprinos: Kada se radi o iznosu iznad 50 KM, potrebno je da date kraće objašnjenje, preporuke osoblja CRT-a u odjeljku za preporuke/održivost: ova sugestija se može zasnivati na (a) ugroženosti projekta (npr. siromaštvo, invaliditet, medicinski troškovi, troškovi kućnih popravki, itd.); (b) potrebe projekta (npr. potreba za skupom opremom kako bi se osnažilo poslovanje; jači motokultivator ili dodaci za posebne terene); ili (c) vrijednost projekta (npr. projekt velikih potencijala; mogućnost zapošljavanja novih osoba u budućnosti; usluge korisne za društvo; inovacije).

(10) Proračunata vrijednost Projekta: Proračunata vrijednost Projekta nastaje na osnovu primjene Obrasca „Finansijski kriteriji“ za sve vidove tranzicijske asistencije, i to u slučaju da se ne raspolože sa dovoljno finansijskih sredstava za određivanje ekvivalenta maksimalnog iznosa pojedinačnog projekta pomoći shodno članu 7.3 Programa tranzicije „Perspektiva“. Svi parametri na obrascu iskazuju se pojedinačno i zbirno prema indeksu vrijednosti, koji može biti promjenljiv, zavisno od raspoloživih sredstava.

Naravno, radi se samo o proračunu jer cijene se mogu promijeniti ili korisnik može promijeniti mišljenje do trenutka kupovine, ali korisnik programa treba da bude što precizniji. Drugim riječima, osoblje CRT-a mora sastaviti specifičnu listu stavki i izračunati cijene na osnovu profaktura koje dostavi korisnik. Na ovaj način se osigurava da „Perspektiva“ donacija bude adekvatna potrebama i očekivanjima korisnika.

Ako je taj iznos veći od raspoloživog iznosa, treba da predstavlja zbir prethodna četiri broja. Ako je iznos manji nego raspoloživi iznos, molimo vas da date kratko obrazloženje u Odjeljku o preporukama/održivosti (npr. sva odgovarajuća oprema može se nabaviti po nižim cijenama u odnosu na raspoloživi iznos; osoblje CRT-a utvrđuje da li je podnosilac finansijski sposoban i voljan da obavi dodatne kupovine).

(11) Prpratni dokumenti: Ovaj odjeljak treba da obuhvata listu prpratnih dokumenata koji se dostavljaju uz RAPP projekat i/ili se prilažu u spis predmeta određenog korisnika. Nisu potrebni svi dokumenti u svakom pojedinačnom predmetu.

(a) Za sve projekte (ovi dokumenti su neophodni za sve projekte):

- Naredba/odluka/obavijest MO BiH o isteku profesionalnog ugovora PVS/prestanku ugovora o radu civilnog lica u OS BiH, odnosno prestanku radnog odnosa zaposlenika u MO BiH
- Kopija lične karte
- Kućna lista
- Finansijski kriteriji
- Obrazac LZ-1 (prijava za program)
- Obrazac LZ-2 (pojedinačni projekat pomoći)
- Profakture

(b) Za osnivanje poslovne djelatnosti ili u slučaju proširenja:

- Gore navedeni dokumenti
- Poslovna analiza
- Relevantne dozvole
- Ugovori o najmu ili potvrde o vlasništvu za prostorije/objekte
- Dokumenti o registraciji (ako je djelatnost registrirana)

(c) Kod zapošljavanja:

- Gore navedeni dokumenti
- Pismo namjere od potencijalnog poslodavca

(d) Kod obrazovanja:

- Gore navedeni dokumenti
- Pro faktura od obrazovne institucije

(e) Poljoprivreda:

- Gore navedeni dokumenti
- Dokument o zemljišnom vlasništvu na ime predmetnog podnosioca ili ugovor o iznajmljivanju
- dokumenti o registraciji poljoprivrednog dobra (ako je poljoprivredno dobro registrirano)

(12) ODJELJAK B

Obrazloženje opravdanosti RAPP projekta predstavlja samo središte pojedinačnog ekonomskog projekta. Ovdje pružene informacije predstavljaju rezultat savjetovanih sastanaka sa osobljem CRT-a i procjene lokaliteta i potencijala korisnika. Trebalo bi da pruži dovoljno informacija iz kojih se brzo i lahko može utvrditi da li projekat treba podržati ili ne (opravdanost projekta). Svrha ovog odjeljka je da odgovori na pitanja: „Zbog čega je ovaj projekat dobar za korisnika?“, „Da li je to iskustvo korisnika?“, „Postoji li snažna tržišna potražnja za ovim proizvodima?“, „Velika zarada na uzgoju nekih vrsta, poput borovnica ili povrća iz staklenika, izvan sezone?“ i tako dalje.

Nema čvrstog pravila o redoslijedu kojim informacije treba da budu izložene. Kada je potrebno dati detalje u odgovoru na postavljena pitanja, i ako se ne uklapaju u rubriku 'Opravdanost Projekta', slobodno možete nastaviti sa objašnjenjima u odjeljku 'Dodatne pojedinosti o Projektu'.

Svi projekti treba da obuhvataju osnovne informacije o korisniku, uključujući: starosnu dob, detalje o otpuštanju, mjestu stanovanja, obrazovanju, kratak opis kvalifikacija i iskustva, sastav domaćinstva, dob djece, ukupni kućni prihod, da li se radi o interno raseljenim osobama ili izbjeglicama. Za osobe sa težim oblicima invaliditeta, potvrdite da li pomoć odgovara stepenu invaliditeta.

Svi projekti moraju dati opis predloženog ekonomskog RAPP projekta i obrazložiti tu vrstu odabira projekta na način da objasne kako kvalifikacije korisnika, sredstava, iskustvo i aspiracije mogu doprinijeti uspjehu projekta, te ukazati na ekonomsku održivost projekta.

Svi projekti treba da uključuju obrazloženje o tome na koji način se pomoć koja se traži od „Perspektive“ uklapa u predloženi ekonomski projekat. Nemojte pretpostavljati da će nova oprema ili *inputi* dovesti do povećane proizvodnje i smanjenja troškova ili velikih zarada: **pokažite** kako oprema ili *inputi* mogu voditi postizanju pozitivnih rezultata.

Svi projekti treba da ocijene održivost projekta na osnovu opredijeljenosti korisnika za projekat, finansijskih projekcija i tržišnih uvjeta.

Dodatne informacije zavise od prirode projekta. Navodimo podjelu pomoći prema kategorijama:

(a) Poljoprivredna aktivnost (početni biznis ili proširenje postojeće poljoprivredne aktivnosti):

- Opišite sadašnje poljoprivredne resurse, uključujući zemlju, stoku, proizvodnju, opremu i vozila.
- Opišite upotrebu ovih resursa u poljoprivredne svrhe. Naprimjer: da li stoka služi za tovljenje ili za proizvodnju mlijeka ili sira? Koje kulture se uzgajaju na zemlji?

- Ako je zemljište udaljeno od mjesta stanovanja korisnika, kako često i kada podnosioc i njegova porodica rade na zemlji?
- Da li je korisnik pomjerio/pomjerila svoje prioritete sa nekog drugog projektnog područja (npr. biznisa ili obrazovanja) na poljoprivredu? Zašto?

Veliki broj korisnika „Perspektiva“ programa će, vjerovatno, zatražiti poljoprivredne mašine. Važno je pažljivo razmotriti ove slučajeve, jer nije uvijek ekonomično za male poljoprivrednike koji imaju mogućnost iznajmljivanja opreme i mašina, da kupuju vlastitu mašineriju. Naredna pitanja treba da usmjeravaju osoblje CRT-a u utvrđivanju da li da preporuče i odobre projekat za poljoprivrednu mašineriju:

1. Kako je korisnik obrađivao/vršio sjetvu na svojoj zemlji do sada? Koliko može uštedjeti putem donacija na novoj opremi?
2. Raspoloživost mašinerije za unajmljivanje: Ovo je važno jer, možda, efikasnije je za korisnika da iznajmi mašineriju, umjesto da je kupuje. Također, ako su ograničene mogućnosti iznajmljivanja opreme, korisnik možda može ostvariti dodatni prihod iznajmljivanjem mašinerije ili pružanjem usluga susjedima koji obrađuju svoju zemlju.
3. Veličina zemljišta koje se obrađuje: Smjernice „Perspektive“ idu za tim da korisnik treba imati najmanje 5 dunuma obradive zemlje, staklenike ili voćnjake, da bi zahtjev za poljoprivrednom mašinerijom bio uzet u razmatranje i pozitivno riješen.
4. Raznolikost kultura koje korisnik uzgaja. U ovom slučaju važna je cijena iznajmljivanja mašinerije, jer će biti neophodno iznajmljivanje opreme u različitim periodima tokom sezone.
5. Mogućnost budžeta nekih domaćinstava da plate troškove pored uzgoja: Kada korisnik nema sredstava a potrebno je da uloži nešto novaca u pripremu zemljišta i kupovinu materijala kako bi se koristio/la motokultivatorom, osoblje CRT-a treba ovu činjenicu da uzme u obzir prije izrade RAPP projekta za poljoprivrednu mašineriju.
6. Potencijali tržišta i interes korisnika da pruža usluge mehanizacije i uzgoja drugima.
7. Održivost poljoprivrednog dobra: Ovo je procjena koju treba da izvrši osoblje CRT-a na osnovu ozbiljnosti i iskustva (uključujući porodični historijat) korisnika u poljoprivrednom poslovanju.
8. Mogućnost proširenja proizvodnje: Ovo uključuje procjenu raspoloživog zemljišta za uzgoj novih vrsta i druge strategije agro biznisa korisnika.
9. Potencijali za specijalizaciju u uzgoju kultura: Mnogi poljoprivredni savjetnici preporučuju specijalizaciju u uzgoju kultura radi ostvarivanja dobiti na poljoprivrednim imanjima.
10. Doprinos korisnika: Kada je korisnik voljan da da doprinos, to je pozitivno. Međutim, kada korisnik ne može da da doprinos zbog ekonomske ugroženosti, ovo ne treba shvatiti kao negativnu pojavu.
11. Snaga i pouzdanost tržišne potražnje za proizvode korisnika.
12. Mogućnosti povezivanja poljoprivrednih asocijacija, kupci u veleprodaji, kooperative i druge veze putem kojih se promovira održivost projekta.

(b) Biznis – mali ili srednji (početni biznis ili proširenje postojećeg biznisa):

1. Opišite tekuće poslovanje ili srodne usluge koje korisnik Projekta pruža u ovom trenutku, uključujući postojeće resurse (npr. alatke, oprema, radionica), rezultate i veličinu biznisa, klijente, partnere i veze sa institucijama i drugim akterima na tržištu.
2. Detaljna biografija podnosioca, kvalifikacije i akademsko i praktično iskustvo koje se odnosi na poslovanje.
3. Na osnovu čega korisnik vjeruje da će osnivanje biznisa ili njegova ekspanzija biti profitabilna? Npr.: Da li je korisnik izvršio istraživanje tržišta? Da li je korisnik suočen sa povećanom potražnjom?
4. Kakvo tržište postoji za proizvode ili usluge korisnika? Koliko je potražnja zdrava?
5. Sa kakvom konkurencijom se suočava korisnik?
6. Da li su cijene i/ili kvaliteta ponude korisnika konkurentni? Da li postoji nešto što je jedinstveno u vezi sa korisnikovim proizvodima ili uslugama što ih čini konkurentnim?
7. Da li je korisnik identificirao specifično tržišno područje? Klijentelu? Kupca?

(c) Obrazovni projekti (edukacija, doobuka, prekvalifikacija):

1. Napišite detaljan opis sadržaja koji su naučeni i prema kakvom rasporedu, kao i vrstu sertifikata/svjedočanstva koje se dodjeljuje.
2. Kojim aktivnostima koje donose zaradu podnosilac može da se bavi nakon okončanja obrazovanja? Koliko je to sigurno?
3. Raspodjela više-semestarskih obrazovnih projekata treba da se vrši u tranšama. Podnosilac treba da dostavi sertifikat ili drugi dokument obrazovne institucije za sve kurseve koji su završeni uz pomoć „Perspektiva“ pomoći i profakturu za naredno plaćanje prije nego što MO BiH obavi drugo ili treće plaćanje.

(d) Projekti zapošljavanja:

1. Dostavite detaljni opis profesionalnog iskustva korisnika koje je relevantno za sadašnju mogućnost zapošljavanja.
2. Opišite potencijalnog poslodavca, uključujući informacije vezane za održivost kompanije ili mogućnosti zapošljavanja.
3. Ako je korisnik već zaposlen na istom mjestu, kakvi su sadašnji radni uvjeti (npr. vrsta ugovora, plaća, održivost posla) i kako će se ti uvjeti poboljšati nakon pomoći „Perspektive“?
4. Detaljan opis „Perspektiva“ i/ili kontakta korisnika sa potencijalnim poslodavcem, kao i šta nudi poslodavac (prema pismu namjere).
5. Kada se radi o zapošljavanju u okviru projekta sa alatkama, daje se prednost osiguravanju alatki za korisnika koje će mu pomoći, ako on ili ona odluči da napusti taj posao i nađe drugi. Ako se to ostvari, korisnik treba da objasni kako osigurane alatke može da koristi, ako opcija o zapošljavanju propadne iz bilo kog razloga.

(13) Preporuke/održivost:

1. Sažetak finansijskih efekata projekta.
2. Podvucite svaki aspekt projekta koji je bio važan za vašu odluku da ga preporučite (npr. dobro tržište za usluge, dobrobit zajednice).
3. Podvucite aspekte koji se odnose na održivost (kod zapošljavanja u okviru projekata sa alatkama - šta će se desiti ako posao izostane?).
4. Ako preporučujete projekat usprkos nedostatku iskustva korisnika u datoj oblasti (ili neki drugi objektivni kriteriji koji 'na papiru' čine da projekat djeluje neuvjerljivo), objasnite vaše razloge.

(14) Odobravanje i dostava: U odgovarajuće rubrike (prema datim naslovima) upišite podatke o osoblju CRT-a koje je pripremio, obradilo i odobrilo RAPP projekat (prezime i ime lica iz CRT-a koje je pripremio i obradilo RAPP projekat i prezime i ime lica iz CRT-a koje je odobrilo navedeni RAPP projekat (načelnik Centra za regrutiranje i tranziciju) i datume. Nakon toga, kompletan spis predmeta (RAPP i prateća dokumenta) dostavite šefu Odsjeka za tranziciju personala MO BiH na odobrenje. Radi veće brzine odobravanja kompletan spis RAPP predmeta može se šefu Odsjeka za tranziciju personala MO BiH dostaviti i elektronski (skenirano ili drugačije). Molimo vas da upišete vaše ime i datum u odgovarajuću rubriku (prema datim naslovima) prilikom svakom pregleda, dostave ili ponovne dostave projekata. U spisu projekata, molimo vas da priložite kopiju e-mail poruka sa odobrenjem.

(15) ODJELJAK C

Dodatne pojedinosti o Projektu: To je rubrika u koju se može unijeti sve što nije stalo u Odjeljak B. Navedena lista podnaslova služi samo za ilustraciju. Nije potrebno da je ispunjavate ako ste već uvrstili sve relevantne informacije u ostale rubrike (nema potrebe za ponavljanjem).

- (a) Marketinški plan:** Na koji način i kome će korisnik prodavati svoje proizvode/usluge? Kolika je cijena i kako se utvrđuje? Kako korisnik promovira svoje poslovanje?
- (b) Proizvodni plan:** Sažeti prikaz korisnikovog plana o tome šta će proizvoditi (to se odnosi na Odjeljak D, ali tekstualni opis i sažetak su uvijek korisni). Da li podnosilac planira da poveća proizvodnju nekih proizvoda, uvede novu proizvodnju, poboljša kvalitet? Kakvi su dugoročni planovi korisnika za proizvodnju i kakve ima aspiracije. Ako se korist „Perspektiva“ pomoći neće prikazati u tekućoj ili narednoj godini, opišite to u ovoj rubrici.

Za projekte o poljoprivrednoj mehanizaciji: Često je teško pratiti logiku na kojoj počiva proizvodni plan kada osiguravamo dodatke za traktor, naprimjer. Zato vas molimo da obrazložite tu logiku i jasno navedete koji oblik proizvodnje će se povećati ili poboljšati u kvaliteti kao direktni rezultat „Perspektiva“ pomoći; kakvu će uštedu korisnik imati kao direktni rezultat nižih troškova zbog „Perspektiva“ pomoći; da li će korisnik ponovno investirati dodatni prihod od povećanja proizvodnje ili uštede

nastale smanjenjem troškova u poljoprivredne aktivnosti, koja proizvodnja će se povećati kao rezultat reinvestiranja?

- (c) *Strategija upravljanja i rada* (tipična za poslovne projekte.): Dajte kratki opis dogovora o zapošljavanju i planova za budućnost.
- (d) *Pitanja vezana za registraciju:* Potvrdite da je osoblje CRT-a savjetovalo korisnika o potrebi registracije i ponudilo da nadoknada troškova registracije bude u okviru RAPP projekta; ukratko, objasnite plan korisnika o registraciji.
- (e) *Efekti projekta* za korisnika i zajednicu.
- (f) *Učee korisnika* ili interes za obuku i aktivnosti u klasteru.
- (g) *Odnos između partnera* prilikom zajedničkog ulaganja/“*joint ventur.*“
- (h) *Pristup drugim izvorima* podrške ili kreditima.
- (i) *Upućivanje:* Da li smo uputili korisnika na druge programe ili sredstava (npr. mikro krediti, tehnička pomoć, itd). Molimo vas da opišete prirodu i perspektive ovakvog upućivanja.

(16) ODJELJAK D

Finansijski historijat i projekcije:

„Perspektiva“ je izradila jednostavan model za prikazivanje finansijskih projekcija za sve vrste tranzicijskih projekata, pogotovu poljoprivredne projekte i drugi model za projekcije kod malih preduzeća.

(a) Poljoprivredni projekti:

Osoblje CRT-a treba da napravi dijagram u kome će prikazati proizvodnju, obim, cijene, bruto dohodak, troškove i neto dobit (zaradu) za period prije „Perspektiva“ pomoći i za period u toku i nakon „Perspektiva“ pomoći. Treba jasno naznačiti vremenske periode. Osoblje CRT-a treba da promijeni datume kada govori o sadašnjoj i narednoj sezoni. Tačni datumi nisu važni - ono što je važno je da se uvijek vrši uspoređivanje situacije prije pružanja „Perspektiva“ pomoći i situacije nakon pružanja „Perspektiva“ pomoći na razlozan i logičan način. Kako bi se stvorila potpuna slika o proizvodnji, ovi dijagrami treba da sadrže podatke o ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji, uključujući i onu čiji proizvodi se konzumiraju kod kuće.

- (b) Poslovni projekti (mali ili srednji biznis):** Osoblje CRT-a treba da ispuni tabelu o poslovnoj analizi koja sadrži informacije o proizvodnji, obimu, cijenama, bruto dohotku, cijenama i neto dohotku. Na osnovu tabele automatski se izrađuje dijagram koji se prilaže u projektu. Kada korisnik proizvodi različite proizvode ili pruža različite usluge, molimo vas da provedete neko vrijeme sa korisnikom kako bi vidjeli šta će on ili ona proizvesti i koju cijenu će moći postići za te proizvode, umjesto da sažete svu proizvodnju pod jednom 'krovnom' linijom. Ovo se ne čini važnim iz ugla predstavljanja projekta, ali je važno „detaljno razgovarati“ sa korisnikom o predloženom poslovanju, a Obrazac za finansijsku analizu vam daje mogućnost da dokažete da je obavljena ova vrsta konsultacija.

- (c) **Образовни projekti:** Nisu potrebne složene „finansijske projekcije“, ali ako imate informacije o konkretnoj mogućnosti zapošljavanja koja će, vjerovatno, biti moguća nakon diplomiranja, molim vas da uključite proračun plaće.
- (d) **Projekti vezani za zapošljavanje:** Uključite plaću i uvjete zapošljavanja (sve beneficije) prije i nakon „Perspektiva“ pomoći.

(17) ODJELJAK E

Informacije o nabavkama:

U svim fazama provedbe pojedinačnih projekata pomoći u okviru „Perspektiva“ programa, MO BiH će poštovati zakonima i podzakonskim propisima standardizirane procedure asistencije, kako u pogledu odobravanja pojedinačnih projekata, tako i u pogledu nabavke artikala „Perspektiva“ asistencije.

Bilo da se artikli „Perspektiva“ asistencije nabavljaju od strane MO BiH, samih korisnika Programa ili posrednika, „Perspektiva“ asistencija će biti transparentna i javna, uzimajući u obzir želje i zahtjeve za artiklima koje traže sami korisnici, blizinu, brzinu i kvalitet isporuke, garancije i servis opreme i slično.

Odjeljak E treba tačno da sadrži sve podatke, listu i količinu svih artikala koji su obuhvaćeni RAPP projektom. Sa nekoliko izuzetaka, Odjeljak E treba da obuhvata i broj modela i sve druge detalje koji će pomoći u donošenju odluke za nabavku tačno određene vrste RAPP proizvoda.

Svakako, u donošenju odluke za nabavku tačno određene vrste RAPP proizvoda, ako se ne radi o tenderskim procedurama nabavke, moraju se dostaviti tri profakture za svaku pojedinačnu stavku/artikal, a u Odjeljku E treba objasniti koja vrsta artikla je odabrana i iz kojih razloga. Osoblje CRT-a, ukratko, treba naznačiti zašto je korisnik izabrao određenu vrstu RAPP proizvoda.

Kod obrazovnih projekata, u Odjeljku E treba dati informaciju o finansijskom rasporedu plaćanja školarina (iznos, broj rata, datum početka, datum završetka).